

ИСТРАЖУВАЧКИ ИЗВЕШТАЈ

на овластувањата, механизмите
и поставеноста на судовите
во поглед на усогласеност
на судската пракса

Наслов:

Истражувачки извештај на овластувањата, механизмите и поставеноста на судовите во поглед на усогласеноста на судската пракса

Издавач:

Центар за правни истражувања и анализи

За издавачот:

Лидија Стојкова-Зафировска, ЦПИА

Автори:

Маргарита Цаца Николовска,
Елена Мујоска Трпевска

Графички дизајн:

Релатив

British Embassy
Skopje

Funded by
UK Government

Овој извештај е подготвен во рамки на проектот „Зголемување на транспарентноста, правната сигурност и ефикасноста на судството во Северна Македонија“ финансиран од Владата на Обединетото Кралство, со поддршка на Британска амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската влада.

СОДРЖИНА:

1. КУС ОПИС НА ПОТРЕБАТА И ПРЕДМЕТОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	5
2. ОПШТА ЦЕЛ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО И ПОТРЕБА ОД ПРОЦЕНКА НА СОСТОЈБАТА СО СУДСКА ПРАКСА	8
3. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	9
КВАЛИТАТИВНА АНАЛИЗА НА РЕГУЛАТИВА И ИЗВЕШТАИ	11
РАЗВОЈ НА СУДСКА ПРАКСА	14
ПРОЦЕНКА НА УСОГЛАСЕНОСТ НА СУДСКАТА ПРАКСА	15
Апелационен суд Битола (АС Битола)	15
Апелационен суд Гостивар (АС Гостивар)	19
Апелационен суд Скопје (АС Скопје)	22
Апелационен суд Штип (АС Штип)	25
ОСНОВНИ СУДОВИ	28
Основен суд Битола	28
Основен суд Гостивар	29
Основен суд Скопје 1 – Скопје	30
Основен суд Скопје 2 – Скопје	32
Основен суд Штип	33
УПРАВЕН СУД	35
ВИШ УПРАВЕН СУД	37
МЕЃУНАРОДЕН ПРИМЕР ЗА УСОГЛАСУВАЊЕ НА СУДСКАТА ПРАКСА	39
Уставен суд на Босна и Херцеговина	
ЗАКЛУЧОЦИ	40
ПРЕПОРАКИ	41

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Истражувачкиот извештај кој ги разработува овластувањата, механизмите и поставеноста на судовите во Република Северна Македонија во поглед на усогласеноста на судската пракса е подготвен во рамки на програмата „Зголемување на транспарентноста, правната сигурност и ефикасноста во Северна Македонија“ финансирана од Британската амбасада Скопје. Извештајот ја анализира состојбата во одделите за судска пракса во Вишиот управен суд, Управниот суд, Апелациониот суд Битола, Апелациониот суд Гостивар, Апелациониот суд Скопје, Апелациониот суд Штип, Основниот суд Битола, Основниот суд Гостивар, Основниот суд Скопје 1, Основниот суд Скопје 2 и Основниот суд Штип. При подготовка на анализата беа спроведени структурирани интервјуа со претставници од споменатите судови и беа земени предвид правилници, годишни извештаи на судовите и останата релевантна правна литература со цел да се добие јасна слика за состојбата и проблемите со кои се соочуваат судиите при нивната работа. Крајната цел е претставување на состојбата во судовите и одделите за судска пракса во однос на механизмите кои им се достапни на судиите за користење и повикување на домашната и судската пракса на Европскиот суд за човекови права и лоцирање на главните аномалии и недоследности кои влијаат на капацитетите на одделите за судска пракса. Притоа извештајот нуди и меѓународно искуство за воедначување на судската пракса, претставувајќи го системот на Уставниот суд на БиХ за усогласување на судската пракса.

На самиот крај, извештајот ги сумира проблемите со кои се соочуваат повеќето судови, како зголемен обем на работа на судиите задолжени за судска пракса, недоволен кадар и екипираност и недостаток на посебна правна едукација поврзана со следење на судската пракса. Извештајот нуди и препораки за надминување на проблемите, како ревидирање на законската рамка во делот на намалување на ориентациониот број на предмети, зголемување на кадарот во одделите за судска пракса и зајакнување на нивните капацитети преку континуирана обука, воспоставување на внатрешна мрежна поврзаност помеѓу судовите и продолжување со редовно одржување на средбите за воедначување на судската пракса.

1.

КУС ОПИС НА ПОТРЕБАТА И ПРЕДМЕТОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Усогласеноста и еднаквата примена на правото е основа за обезбедување еднаквост пред законот и за правна сигурност. Во општествен систем во кој се применува владеење на правото, граѓаните можат да ги предвидат правните последици од своите дејствија доколку судовите при одлучувањето се надоврзуваат на аргументите на претходните судски одлуки. Претходно донесените судски пресуди или уредената судска пракса кои поставуваат јасни, усогласени и сигурни правила им овозможуваат на судиите да се потпираат на претходните судски одлуки донесени за слични случаи и да одлучуваат поквалитетно.¹ Притоа, иако различните судови доаѓаат до различни одлуки, сепак аргументите и образложенијата за исти правни прашања треба да се конзистентни бидејќи произлегуваат од слични фактички околности. Начелото на судска независност треба да е неприкосновено а судските одлуки и законите врз кои тие се потпираат, мора да се во насока на остварување на концептот на владеење на правото.

Познато е дека во државите со континентално право, како што е Република Северна Македонија, претходните судски одлуки не претставуваат извор на правото, односно независноста на судството подразбира дека судовите при одлучувањето се водат единствено од Уставот, меѓународните договори, законите и општите правни принципи. Се подразбира дека за една судска одлука да биде основ за носење на други одлуки во исти или слични ситуации од страна на другите судови или да биде третирана како судска пракса, пред се неопходно е таа да биде во согласност со највисоките правни акти на државата. Одлуката притоа треба да биде добро аргументирана и јасна, бидејќи самите аргументи се важни за одлуките на пониските судови кои не се согласуваат со одлуките на повисоките судови, па така би се развила и правно релевантна дискусија што е секако во согласност со принципите на владеење на правото, како и за заштита на независноста и непристрасноста на судството. За такво постапување потребно е квалитетно познавање на правната наука и пракса од страна на сите учесници како во дискусиите и дебатите, така и во донесување на судските одлуки.

Конзистентната судска пракса е елемент на стандардот на правично судење предвиден во член 6 од ЕКЧП. Обврска на државата е да воспостави механизми за остварување на оваа цел во примената на погоре наведениот стандард. Конзистентната судска пракса е потребна и за реализација на гаранцијата на правната сигурност и еднаквиот третман на граѓаните пред законот, кои се основни начела на владеењето на правото.

¹ За влијанието на одлуките на повисоките судови врз квалитетот на пресудите на судовите види CCJE Opinion No. 11(2008) достапен на: http://www.courtexcellence.com/resources/~/_media/microsites/files/icce/ccje.ashx.

Во насока на задолжителна примена на Европската конвенција на човекови права односно пракса на Европскиот суд за човекови права, потребно е да се нагласи дека Република Северна Македонија со ратификацијата на Конвенцијата² е во обврска да го прифати и супсидијарниот принцип што е елемент и во праксата на Судот. Обврската се содржи како во извршување на судските одлуки кои се однесуваат за земјата, така и во директна имплементација на неговата пракса на национално ниво таму каде е тоа возможно. Оваа обврска се зајакнува и со потпишување на протоколот бр. 15 кој го зајакнува веќе постојниот принцип на супсидијарност што подразбира примена на ЕКЧП и нејзините протоколи на национално ниво, а потоа и аплицирање за евентуални повреди пред ЕСЧП. Со ваквиот пристап само се поткрепува заклучокот дека праксата на ЕСЧП е извор на право и во националното правораздавање. Толкувањето на ЕКЧП се врши преку примена на праксата на ЕСЧП, а тоа толкување може да го прави само судот во Стразбур, а не и националните судови, тие судови се само во обврска толкувањето кое што е веќе направено да го применат на национално ниво. Како инаку може да се одлучува согласно меѓународен договор како што е ЕКЧП ако не се применува праксата на самиот суд.

ЕКЧП и нејзините протоколи се правна рамка во која се предвидени основните човекови права и слободи и тоа како апсолутните така и оние за кои се предвидени одредени рестрикции. Исто така се предвидени и забраните за дејствувања на државата со цел да не се доведат во прашање одредени воспоставени и меѓународно признати права на луѓето. (како што е забрана од тортура и забрана на ропство и принудна работа). Начинот на примена на ЕКЧП е преку нејзините толкувања во праксата на ЕСЧП која ја толкува конвенцијата преку примена на општо прифатените стандарди и останатите релевантни прифатени документи. Единствено Судот е тело кое ја толкува конвенцијата, а тоа е евдентно во донесените одлуки од негова страна. Практиката на ЕСЧП е вистинска примена на Европската конвенција и нејзините протоколи. Кога е тоа прифатено тогаш одговор на прашањето дали праксата на ЕСЧП е извор на правото е потврден. Таа пракса не може за одредена држава да биде извор на правото, а за друга не, особено што пресудите се обврзувачки за дадената земја. Меѓутоа иако пресудите имаат *erga omnes* важност сепак стандардите, принципите и другите правила во предмети и пресуди кои се однесуваат за други држави треба да применуваат и за судските предмети во сите други случаи. Ваквиот пристап секако се однесува и за РСМ што значи дека праксата на ЕСЧП е извор на право, а за тоа е потребно познавање како на содржината на неговите пресуди така и на начинот на нивното применување во дадената ситуација. Запознавање со содржината на пресудите не би било проблем во ситуација на добро познавање на официјалните јазици на судот, а тоа е англиски и француски. Во спротивно државата треба да изврши официјален превод на сите пресуди и превод на т.н „водечки случаи“. Познавањето на праксата на ЕСЧП е неопходно во работата на судиите во редовните судови, обвинителствата, државното правобранителство, Народниот правобранител, адвокатите и судиите на Уставниот суд на РСМ. Ова се однесува и за другите две власти и тоа законодавната и извршната, се во рамките на остварување на својата надлежност – како што е изготвување и донесување на закони и други акти.

Посериозно е прашањето на самата примена на праксата на ЕСЧП и на овозможување на нејзина правилна и релевантна примена. Имајќи го предвид горе изнесеното, а со оглед на тоа дека праксата на ЕСЧП е обемна, потребно е да се изнајде начин на кој таа ќе биде достапна до судиите. Искуството од други држави покажува дека истите формираат посебни одделенија кои се бават со оваа проблематика, а целта е да се направи праксата достапна до сите судии. Начинот на формирање на овие одделенија во поедини судови е резултат на конкретната организациона поставеност во истите.

² ЕКЧП е со закон ратификуван меѓународен договор од страна на Република Северна Македонија, (во време на потпишување на договорот Република Македонија) и истата преставува извор на право имајќи предвид дека судиите судат согласно Уставот, законите и меѓународните договори ратификувани со закон (член 98 од Уставот, Амандман XXV).

Сепак, во останатите земји со континентално право, во последните децении судовите се повеќе се водат од судската пракса, особено од пресудите на повисоките судови, чија задача е всушност да обезбедуваат усогласеност на судската пракса. На тој начин се гарантира владеењето на правото преку еднаков третман на граѓаните: тие се слободни во одлуката да се повикаат на поранешна судска пресуда во сличен предмет и да се подготвени за правните последици или дејствијата што тие ги предизвикуваат. Не е исклучена и можноста тие да се повлечат од поведување на судски спор доколку се (однапред) свесни за правните последици.

Извештаите на Консултативниот совет на европски судии на Советот на Европа (во натамошниот текст: КСЕС)³ покажуваат дека во повеќето правосудни системи на континенталното право, иако формално-правно не се обврзани на тоа, пониските судови често ги следат одлуките на повисоките судови за слични случаи.⁴ Оттаму, во земјите со континентална правна традиција, пресудите на повисоките судови, особено на врховните судови, имаат пошироко значење од што само за предметот на кој се однесуваат и влијаат на усогласената примена на правото. Од таа причина, важно прашање е и каква е законската поставеност на повисоките судови (Врховниот и апелациските), односно како во законската рамка се регулираат нивните овластувања, механизми и организациска поставеност, како и пристапот до овие судови. Усогласената судска пракса придонесува кон зголемена доверба на јавноста во судството и ја јакне перцепцијата на граѓаните за остварување на начелата на правичност и правда. Од друга страна пак, КСЕС истакнува дека зачестеноста на спротивставени судски одлуки може да доведе до состојба на правна несигурност која доведува до намалување на довербата на јавноста во правосудниот систем⁵.

3 КСЕС е советодавно тело на Советот на Европа за прашања поврзани со независноста, непристрасноста и компетентноста на судиите; тоа е единствено тело во рамките на меѓународната организација кое се состои исклучиво од судии, и во таа смисла, е единствено во Европа и во светот. Повеќе на: <https://www.coe.int/en/web/csje>, последна посета: 26.3.2019.

4 Council of Europe, Opinion N°20 (2017) The role of courts with respect to the uniform application of the law, Strasbourg, 10 November 2017. Достапно на: <https://rm.coe.int/opinion-no-20-2017-on-the-role-of-courts-with-respect-to-the-uniform-a/16807661e3>, последна посета: 26.3.2019.

5 Види: ECHR, Case of Vinčić and others v. Serbia, 44698/06, 1 December 2009 Milunović and Čekrić v. Serbia (dec.), nos. 3716/09 and 38051/09, 17 May 2011; and Marinković vv. Serbia (dec.) no. 5353/11, 29 January 2013 и др.

2.

ОПШТА ЦЕЛ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО И ПОТРЕБА ОД ПРОЦЕНКА НА СОСТОЈБАТА СО СУДСКА ПРАКСА

Општата цел на ова истражување е да се согледа во која мера се води сметка за усогласување на судската пракса во судството односно дали се применуваат насоките од Судскиот деловник донесени во 2013 година.

Коконкретно, истражувањето треба да одговори на следните прашања:

- ✓ *Каква е законската регулатива со која се уредуваат овластувањата и механизмите во поглед на усогласувањето на судската пракса?*
- ✓ *Каква е организациската поставеност на судовите и какви механизми постојат за надминување на проблемот на неусогласеност на судската пракса и како се применуваат?*
- ✓ *Каков е системот на известување за судската пракса?*
- ✓ *Дали домашните судови имаат капацитети да ги спроведат своите овластувања и должности за усогласување на судската пракса?*

Факт е дека во последните неколку години се забележува зголемена активност околу усогласувањето на судската пракса во РСМ и оваа тема полека се ослободува од епитетот „најзапоставена“.⁶ Доследната судска пракса добива сè поголемо значење за националните судови. Сепак, има простор за уште поголеми постигнувања во процесот на реформирање на судството и системско подобрување на квалитетот на правдата преку транспарентност и јасно аргументирање на судските пресуди.

⁶ Унифицирање на судската пракса во Македонија: можности наспроти предизвици, ЦПИА, 2015, стр.6 и натака.

3.

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Истражувањето беше спроведено во текот на месец март 2019 година и беше поделено на три фази односно деск истражување, теренско истражување и изготвување на истражувачки извештај.

(1) Деск истражување

Во рамките на оваа фаза беа применети следниве постапки:

- ✓ *Квалитативна анализа на документи (законска регулатива, меѓународни документи, извештаи и документи на релевантни институции) и*
- ✓ *Осврт врз литература (претходни анализи и истражувања на оваа тема).*

(2) Теренско истражување

Со цел да се соберат нови примарни податоци за потребите на ова истражување, беа реализирани 11 полу структурирани квалитативни интервјуа со:

- ✓ *Претставници на различни судови односно четирите Апелациони судови, 5 основни судови (Скопје 1 и 2, Штип, Битола и Гостивар), Управниот и Вишиот управен суд.*

Во рамките на интервјуата меѓу другото, беа поставени следните прашања:

- ✓ Дали е предвидено постоење на Оддел за судска пракса?
- ✓ Доколку не е предвидено постоење на Оддел за судска пракса дали сепак има судија кој е задолжени за следење и усогласување на судската пракса?
- ✓ Дали е усогласена работата на сите судски оддели во судот во врска со задачите кои се однесуваат на евиденција и проучување на судската пракса?
- ✓ Дали Одделот за судска пракса донел план за следење на судската пракса, што е должен да го направи според Судски деловник?
- ✓ Дали претседателите на сите оддели во судот доставуваат правни мислења и заклучоци до Претседателот на Одделот за судска пракса?
- ✓ Дали правните мислења се прифатени на седницата на одделот?
- ✓ Дали Претседателот на Одделот за судска пракса определил начин за евидентирање на прифатените правни мислења?
- ✓ Дали Претседателот на Одделот го определил начинот на евидентирање и објавување на судската пракса?
- ✓ Дали Претседателот на Одделот изработил програма и годишен извештај за работа на одделот?
- ✓ Дали се програмата и годишниот извештај за работа на одделот усвоени на седница на судии и дали Претседателот на одделот ги доставил до Претседателот на судот?

КВАЛИТАТИВНА АНАЛИЗА НА РЕГУЛАТИВА И ИЗВЕШТАИ

Судската пракса и научниот третман на начелото на судска независност е од голема важност во процесот на правна реформа на нашето општество што во себе ги сублимира постулатите на човековите слободи и права од една страна, и на владеењето на правото од друга страна.

Начелото на законитост подразбира заштита од самоволието на законодавецот во усвојувањето на закони коишто не се нужни и општокорисни или од самоволието на судот и другите државни органи во примената на законите, што е во функција на гарантирање на правната сигурност на граѓаните. Сепак, усогласената и еднаква примена на правото е **основа за обезбедување еднаквост пред законот и за правна сигурност**. Владеењето на правото гарантира еднакво постапување со сите граѓани. Преку постојаноста и сигурноста на судските одлуки денес, не само што се одразува димензијата на начелото на законитост туку се изразува и тенденцијата на современото право за заштита на човековите права.⁷

Од друга страна, посебната улога на судот и судската одлука во гарантирањето на правната сигурност е повеќекратно апострофирана со јакнењето на неговата функција на гарант за заштитата на човековите права. Тоа ја потенцира “кооперативната” улога на судот во гарантирањето на правната сигурност.

Од 2013 година прашањето за судска пракса се регулира со посебен Судски деловник⁸. Според одредбите од Деловникот, „[с]удската пракса се обработува во посебен оддел во судот, а претседателот на судот со годишниот распоред за работа определува Претседател на одделот или судија задолжен за судската пракса. [...] Судовите се задолжени да ги систематизираат позначајните правосилни пресуди по правни области и да ги објавуваат во билтен најмалку еднаш годишно. Врховниот суд изготвува збирка на судски одлуки со сентенци и кратки образложенија, која може да се објави на веб страницата на судот“ (чл.72).

Тоа што судската пракса не може да се појави како извор на правото кај нас, не значи дека судот при толкувањето и примената на законите нема исклучително важна креативна улога. Пример за тоа е моменталната фаза на развитокот на европското казнено право, каде судските одлуки на Европскиот суд за правата на човекот имаат карактер на извори на казненото право: судот не само што ги применува ЕКЧП и другите европски документи за правата на човекот, туку и го создава правото, така што неговите одлуки имаат карактер на судски преседани и мораат да се уважуваат при решавањето на сите идни слични случаи.⁹ Националните судови имаат обврска активно да ја применуваат судската пракса на Европскиот суд за човекови права.

⁷ Камбовски В., Казнено право општ дел, 2004, стр.291.

⁸ Судски деловник, Сл. весник на РМ, бр.66 од 9 мај 2013 година.

⁹ Камбовски В., *ibid*.

Отсуството од усогласена национална судска пракса може сериозно да го намали влијанието на ЕКЧП и се обезбедува недоволна заштита на човековите права. Усогласувањето на судската пракса има централно место во ефективната заштита на човековите права но тоа не може да се спроведува изолирано: **заложбите за усогласеност не смеат да претставуваат закана за независноста на судиите!**¹⁰

Денес, како гаранција за доследна судска пракса како да се наметнува потребата од достапност на претходни одлуки во споредливи предмети за да може да ги предвидат законските последици од нивните постапки или пропусти. Повикувањето на поранешни судски одлуки и тоа како претставува моќен инструмент што им стои на располагање на судиите.¹¹ На тој начин, се смета дека е зголемена гаранцијата за заштита на човекови права.

Од македонските предмети по кои има одлучувано ЕСЧП се издвојуваат неколку предмети кои го тангираат правото на потреба од конзистентна судска пракса.

Во предметот Атанасовски (бр.36815/03) ВСРМ отстапил од својата пракса при што ЕСЧП утврдил дека иако во принцип тоа само по себе не е проблематично од аспект на Конвенцијата сепак во дадените околности ВСРМ требал да даде посуштинско образложение и аргументи кои го оправдуваат тоа отстапување. Исто така Судот утврдил дека во дадениот случај ни кусо образложение не е доволно кога станува збор за отстапување од воспоставената пракса. Судот потсетува дека според чл.19 од Конвенцијата негова должност е да обезбеди надзор на дејствијата од договорните страни на Конвенцијата. Во таа смисла неговата пракса е поврзана со принципот на правично правораздавање и бара пресудите на судовите и трибуналите соодветно да ги наведуваат и причините на кои истите се засноваат. Секако дека прашањето дали судот ја исполнува обврската да ги наведе причините што произлегува од членот 6 од Конвенцијата се оценува и гледа само во светло на околностите на тој случај.

Предметот Делева (бр.30458/13) индиректно е поврзан со не усогласување на судската пракса и е решен со пријателско спогодување.

Во предметот Балажоски (бр.45117/08) ВСРМ иако бил обврзан со своите претходни пресуди донел различна одлука за исто прашање во иста постапка без да реферира на постојната пракса или да даде образложение за промената на постојната пракса во својата одлука. На овој начин ВСРМ презентирал правна несигурност односно го повредил принципот на правна сигурност содржан во член 6 став 1 од ЕКЧП.

Предметот Стоилковска (бр.29784/07) се одликува со различна примена на принципот на индивидуална и објективна одговорност во идентични случаи за исто правно прашање на иста фактичка состојба. Прифатено е дека постои флагрантна неусогласеност во примена на националното право која го доведува во прашање кредибилитетот на судството и слабеење на доверба на истото. Дополнително проблематично е и тоа што апелациониот суд не дал образложение за неприменување на постојната судска пракса. Тука ЕСЧП утврдил дека постои повреда на член 6 од ЕКЧП во принципот на правната сигурност.

Иако арбитражноста во постапувањето при одлучување е предмет на оценување сепак во предметот Кржевски (49387/11) Судот само заклучил дека одлуките на ВСРМ не се однесувале ниту за идентични прашања ниту пак за нив се применувале идентични правила во моментот на донесување на одлуките. Во дадените случаи проблемот што го посочил апликантот бил одлуката на ВСРМ кој отфрлил ревизија поради вредноста на спорот во случај кога се работи за работен спор. Согласно прописите од националното право ревизија може да се поднесе пред ВСРМ без разлика на вредноста на спорот за работни односи. Судот утврдил дека апликантот не потврдил дека вредноста на спорот го надминува законскиот минимум. Дискутабилна одлука особено што националните судовите внимаваат на вредноста на спорот и неговиот правен основ по службена должност.

¹⁰ Слично: <https://rm.coe.int/comparative-study-of-mechanisms-for-case-law-harmonisation-in-selected/16808b041f>, стр. 6.

¹¹ Така и: Opinion N°20 (2017), стр.2.

Улогата на обезбедување единство во примената на законите пак, им припаѓа на врховните судови коишто со усвојување начелни ставови може да влијаат врз пониските судови и на усогласување на судската пракса, а тоа да не се смета за ограничување на судската независност. Развивањето на таква авторегулаторна функција на Врховниот суд и апелационите судови е предизвик кој има првостепено значење и за реформата на нашиот судски систем.¹²

Сепак, примената на правните мислења или заклучоци од страна на пониските судови во најголем број од случаите се врши само врз основа на авторитетот на повисоките судови, односно поради можноста за укинување на одлуките од пониските степени. Според чл.37 од Законот за судови,¹³ Врховниот суд носи начелни ставови и начелни правни мислења од значење за обезбедување на единство во примената на законите од страна на судовите и таквите заклучоци се задолжителни само за советите во рамки на Врховниот суд но не и за пониските судови. Според Судскиот деловник пак, Апелационите судови за решавање на правни прашања имаат право да донесуваат правни мислења и заклучоци на седници на оддел или седница на судии, меѓутоа никаде не е определено дека мора да постои нивна задолжителна примена од страна на пониските судови, ниту пак се задолжителни за судиите во судот каде таквиот заклучок или мислење е донесено (чл.68-70). Оттука произлегува дека заклучоците донесени од страна на апелационите и Врховниот суд не се задолжителни за пониските судови, освен по исклучок ако истите се наведени како правно сфаќање во одлука со која одлуката на понискиот суд се укинува и се враќа на повторно одлучување.¹⁴

12 Камбовски В., Актуелни проблеми во остварувањето на начелото на судска независност, МАНУ, 2016, стр. 20.

13 Закон за судови, Службен весник" бр. 58/2006, 62/2006, 35/2008, 150/2010, 83/2018 и 198/2018.

14 Види: Колевски И., Правните заклучоци на средбите на апелационите судови како средство за обезбедување на воедначена судска пракса, март 2018, достапно на: https://www.ihr.org.mk/p.php?pid=333#_ftn10.

РАЗВОЈ НА СУДСКА ПРАКСА

Во однос на развојот на судската пракса во изминативе години е зголемен бројот на спроведени истражувања. Загрижува податокот што резултатите не се сменети односно нема видливи позитивни промени. Така, во 2015 година било објавено дека неколкуте достапни механизми не се доволни за да се постигне повисоко ниво на унифицираност во судската пракса.¹⁵ Тоа до некаде може да се оправда со податокот дека Судскиот деловник бил донесен две години претходно и потребно било време за да се создадат услови за примена. Како сериозни пречки за развојот на судската пракса и нејзиното унифицирање биле наведени и недостатокот од човечки ресурси, интерна мрежа и комуникација меѓу судовите, што би дала значаен придонес кон хармонизацијата и унифицирањето на судската пракса во Врховниот суд, четирите апелациони судови и 26-те основни судови¹⁶.

Денес, ваквиот недостаток сè уште постои. И во 2019 година за жал, сè уште се соочуваме со исти или слични проблеми и недостатоци. Повторно како главен недостаток за сеопфатна унифицираност и усогласеност на судската пракса се наведува неможност на судијата кој е назначен за развојот на судската пракса целосно да се посвети на оваа улога. Основната задача на Врховниот суд (треба да) е разрешување на контрадикторностите во судската пракса.¹⁷ Тој, како главен механизам од една, и заклучоците на Апелационите судови како помошни механизми од друга страна, треба да доведат до усогласување на судската пракса во насока на заштита на човековите права. Како позитивен пример се издвојува Билтенот на судска пракса на Апелационен суд Битола од февруари 2019 година¹⁸, во кој мошне прецизно се образложени заклучоците донесени на седниците за работата на одделите на Апелационите судови Скопје, Битола, Штип и Гостивар за воедначување на судската пракса. Ваквата пракса служи за избегнување на донесување различни одлуки до донесување начелни ставови на Врховниот суд на РСМ, а со цел ефикасност во правораздавањето и владеење на правото.

Предвидените оддели односно судии за судска пракса според Судскиот деловник и Работното тело во рамките на Врховниот суд што работи во согласност со ЕКЧП, претставуваат најкорисен инструмент за воедначување на судската пракса.¹⁹

¹⁵ За причините за нефункционалност види повеќе во: Унифицирање на судската пракса во Македонија: можности наспроти предизвици, ЦПИА 2015, стр. 43-44.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Opinion N°20 (2017), стр.6.

¹⁸ Достапен на:

http://sud.mk/wps/wcm/connect/asbitola/61895ea0-c9bf-4e78-94cf-16989040a769/%D0%91%D0%98%D0%9B%D0%A2%D0%95%D0%9D+2018.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_L8CC1J41L088F0A1K8MT8K00B1-61895ea0-c9bf-4e78-94cf-16989040a769-lhY6oLa.

¹⁹ Така и: Неусогласена судска пракса како елемент на правна несигурност низ праксата на Европскиот суд за човекови права, Совет на Европа, мај 2018, стр. 30.

ПРОЦЕНКА НА УСОГЛАСЕНОСТ НА СУДСКАТА ПРАКСА

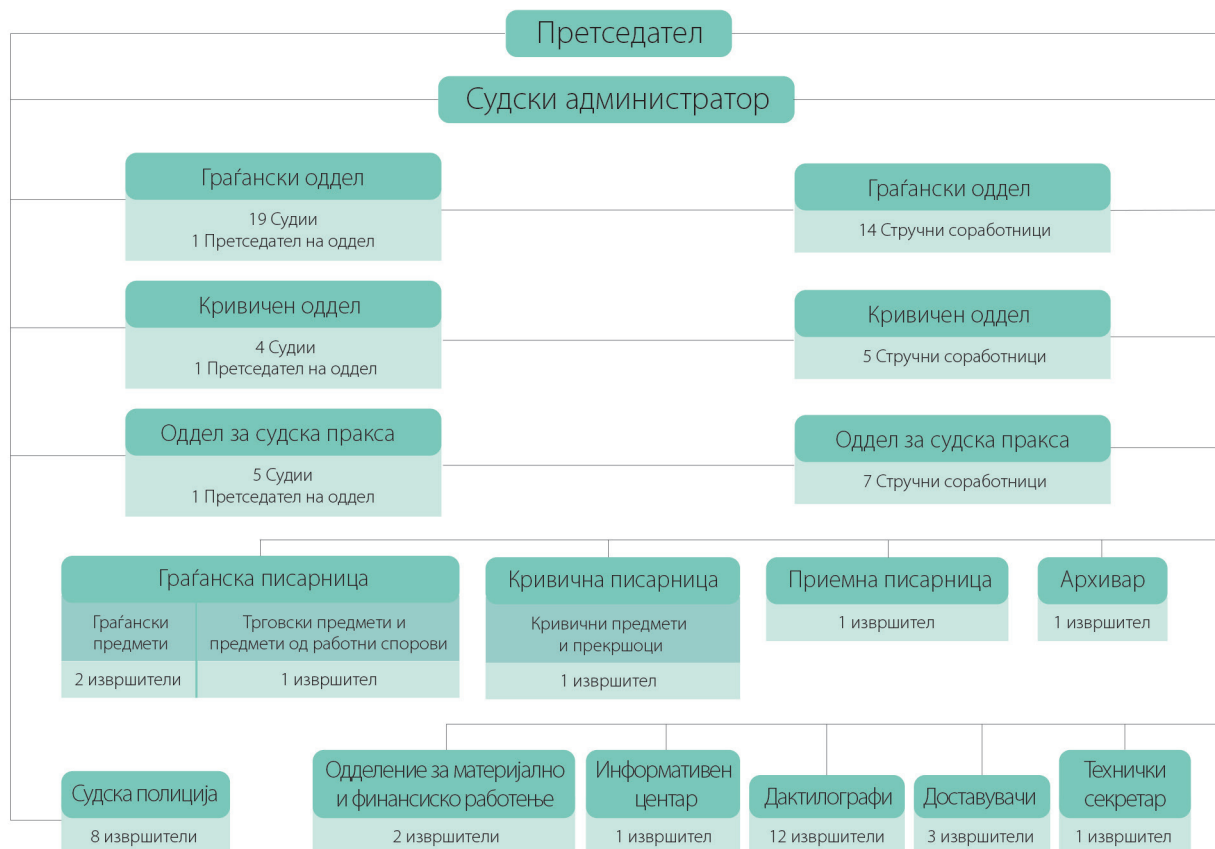
Во продолжение се дадени резултатите од спроведените интервјуа со судиите за судска пракса.

Апелационен суд Битола (АС Битола)

Судија Татјана Сусулеска, Претседател на Оддел за судска пракса. Датум (15.03.2018)

Согласно членот 72, ст. 1 од Судскиот деловник, во Апелациониот суд во Битола е формиран Оддел за судска пракса. Овој оддел, согласно внатрешната организација, е сочинет од пет судии. Освен нив, во него работат и седум стручни соработници. Оттаму, се добива впечаток дека Одделот за судска пракса во Апелациониот суд во Битола е всушност мошне екипиран.

Организациска структура на Апелационен суд Битола

Извор: Апелационен суд Битола, Судски портал на РСМ, www.sud.mk

Кога станува збор за следењето и усогласувањето на судската пракса, на порталот на Апелациониот суд Битола редовно се објавуваат билтени со прецизни податоци за сите години. Во следењето на судската пракса своја улога имаат трите оддели во судот: Граѓанскиот оддел, Кривичниот оддел и веќе споменатиот Оддел за судска пракса.

Во првиот (Граѓанскиот оддел), редовно се одржуваат седници на кои се разгледуваат правни прашања и се донесуваат заклучоци. Заклучоците, пак, се доставуваат до секој од судиите, но и до Одделот за судска пракса од каде се објавуваат на интерната веб-страница на Апелациониот суд. Така, секој судија има можност да пристапи кон заклучоците донесени на седниците на Граѓанскиот оддел. За илустрација колку често се одржуваат седници би истакнале ја истакнале следната табела:

Година	2017	2016	2015	2014	2013
Одржани седници на Граѓанскиот оддел со цел разгледување на правни прашања	17	11	21	26	22

Евидентно е дека седници на Граѓанскиот оддел со цел разгледување на правни прашања се одржуваат често, а се претпоставува дека бројот варира зависно од општествените случувања и природата на примените предмети. Кога станува збор за правните прашања, тие најчесто се иницираат од самите судии на Граѓанскиот оддел, но не е исклучено дел од нив да бидат иницирани и од граѓанските оддели на Основните судови од апелационото подрачје. Мал дел од прашањата се иницирани и во текот на средбите на Апелационите судови. Граѓанскиот оддел разгледува и барања од странки кои се обратиле до него, а во врска со одлуки на советите кои одлучувале по слични предмети. Освен тоа, во Годишните извештаи почнувајќи од 2013 па сè до 2017 година се наведува дека Граѓанскиот оддел разгледувал и дописи од Академијата за судии и јавни обвинители и од Врховниот суд.

Освен тоа, значајно за следењето и усогласувањето на судската пракса е и тоа што Апелациониот суд секоја година врши посети на Основните судови од неговото апелационо подрачје. Овие посети се планираат со програмите за работа кои се донесуваат за секоја година и во основа се одвиваат непрекинато во текот на неколкуте опфатени години (колку што може да се утврди според извештаите за работа достапни на веб-страницата на Судскиот портал на Република Северна Македонија).²⁰ Во текот на овие посети судиите од Апелациониот суд во Битола разгледуваат стари и нерешени предмети во респективниот основен суд, а покрај тоа се одржуваат и заеднички седници со судиите од Граѓанските оддели на Основните судови со цел да се разменат мислења по поставени правни прашања и проблеми кои се јавуваат во секојдневното работење. За увидот во нерешените предмети, односно за причините зошто нивното решавање толку долго трае, се изготвуваат писмени извештаи.

Кривичниот оддел на Апелациониот суд во Битола исто така игра значајна улога во следењето и усогласувањето на судската пракса во соодветната материја. Идентично како и во рамките на Граѓанскиот оддел и таму се одржуваат седници на кои се дискутира за правни прашања кои произлегле во секојдневната работа. Освен тоа, на седници на Кривичниот оддел се разгледуваат и вратени одлуки од Врховниот суд, со цел да се утврди како поинаку би можело да се постапи, а освен тоа внимание се посветува и на пресудите на ЕСПЧ во Стразбур. Се разбира, не се пренебрегнати ниту правните прашања кои се истакнуваат на заедничките средби на четирите Апелациони судови.

²⁰ Види: http://www.vsrn.mk/wps/portal/asbitola/sud/izvestai/svi!/ut/p/z1/pVLRTslwFP2aPY5eZGytbxMVhxxRmLC-LAUvs8nWLI0Hwa93TBNjIsPEpi-9OefcnnMv4WRFuB17mQkrRJ58064nzK49vtXl5g-3gcUwof4ZhqPo8l06JFIC_DHngf0HqZ0_nwF4Q0EdMFcGN8C4d38F8lJ39TGoLksabGL8kOzlESTpwQvvgdAH7OEj_X4hNwwjUN_G7AMZYJ4Vm u158Rh2o9oBnhBrdo0PRq05TfrC2rSwcc2O_3vUzrLMfeRhco_EZ505Uliq59lctf26f5l0qQVnAJ4T30yP5pZjh7SWUSSfjs uYTHt5vAi8mZciQNLvc7lJn3F5mbKgeh9h5UVUjgqwkGWqRCq_k2P9KitUR50DCjMSzdbQA2W2tjFocQ55v9QVVXaaSh tvRjcSV1XM5HhXL5jj20D32NbdldlB64nfHAZYONXMHob_pbhhtdo7MPfOzTKf1Uly53EPYmVNkVwEZnZG1oWceHKGK 5CzYkkjtjWBQOPa6s-gDqbZmaw!!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?current=true

За илустрација, повторно истакнуваме колку седници за разгледување на правни прашања на Кривичниот оддел се одржувани низ текот на годините:

Година	2017	2016	2015	2014	2013
Одржани седници на Кривичниот оддел со цел разгледување на правни прашања	10	9	12	12	12

Специфично кај Кривичниот оддел е тоа што тој е далеку помал од Граѓанскиот; едниот број само 4, а другиот број 17 судии. Оттаму, очекувано е дека бројот на седници на Кривичниот оддел ќе е помал, земајќи предвид дека респективните судии можат и преку неформална комуникација да ги разрешуваат дилемите кои се појавуваат во текот на работењето.

Во Годишните извештаи на Апелациониот суд во Битола е нотирано дека судиите од Кривичниот оддел, како и оние од Граѓанскиот, вршат посети во основните судови на нивното апелационо подрачје. На крај, би истакнале дека заклучоците кои се носат на седниците на Кривичниот оддел, исто како и кај Граѓанскиот, се доставуваат до Одделот за судска пракса и се објавуваат на интерната веб-страница на Апелациониот суд.

Така, доаѓаме до Одделот за судска пракса. Според Судскиот деловник тој е замислен како оддел кој ќе ја олеснува и координира комуникацијата помеѓу двата други оддели (Граѓанскиот и Кривичниот), но и помеѓу претседателите на различните совети во рамки на судот.

Овој Оддел врши неколку работи кои се значајни за следењето и усогласувањето на судската пракса. Прво, тој, како што беше споменато, ги евидентира заклучоците кои се донесени на седници на другите два оддели и ги објавува на интерната веб-страница на Апелациониот суд. Со тоа секој судија е во можност да пристапи до нив. Второ, во библиотеката на Апелациониот суд, но и електронски ги објавува пресудите на ЕСПЧ, кои се доставени до него. Трето, во библиотеката на Апелациониот суд, но и електронски ги објавува сопствените билтени за судска пракса, но и билтените на другите Апелациони судови.

Она што претставува позитивен сигнал кога станува збор за работата на Одделот за судска пракса во Апелациониот суд во Битола е електронскиот систем за евидентирање на судската пракса. Имено, софтверското решение е такво да сите стари заклучоци кои се донесувани во рамки на судот, но и новите, се ажурирани и достапни за пребарување електронски и тоа по клучен збор (пр. „штета“; „куче“; „возило“).

Освен тоа, Одделот за судска пракса на дневна база ги следи и одлуките на поединечните совети во Кривичниот и Граѓанскиот оддел. Така, почнувајќи од септември 2017 година, секој месец (освен декември 2017 година) во Одделот за судска пракса се распоредува по еден стручен соработник, кој ги разгледува сите донесени одлуки од тековниот месец во двата оддели во судот и пристигнатите одлуки од Врховниот суд, па во координација со Претседателот на одделот за судска пракса, се избираат референтни одлуки и правни заклучоци, ставови и мислења изразени во одлуките, кои во форма на сенценци и извештај за работата на стручниот соработник, се изготвуваат и доставуваат до сите судии. На седница на Оддел – Кривичен или Граѓански, судиите ги разгледуваат предлог сенценците и извештаите, па откако истите ќе бидат одобрени, се објавуваат на интерната страница за судска пракса на овој суд. Истовремено, се иницира и разгледување на одлуки од кои произлегува неконзистентност на судската пракса на овој суд, разлика во одлучувањето за исти или слични правни ситуации и примена на закони. Првичните ефекти од ваквата новина во работата на Одделот за судска пракса се видливи преку можноста на судиите преку извештаите за работа да имаат увид во донесени одлуки од други совети, согледување на евентуални недоследности во примената на заклучоците на Граѓанскиот и Кривичниот оддел или потребата од донесување на нови заклучоци или правни ставови.

Судиите ја прифатиле и оцениле ваквата активност на Одделот за судска пракса како позитивна и практична за работата на одделите. Всушност, како што беше утврдено во текот на разговорите со Претседателката на Одделот за судска пракса – судија Татјана Сусулеска – решението за ротирање на стручните соработници е до таа мера прифатено што во иднина тие нема да работат таму по само еден месец туку по три. На тој начин и нивната работа ќе биде олеснета, а и ќе се зголеми конзистентноста. Судија истовремено информираше дека се планира работата на Одделот за судска пракса да се интензивира до таа мера, што од јуни 2019 година донесените одлуки нема да се разгледуваат на месечно туку на дневно ниво.

Освен до сега споменатото, позитивно во рамки на Апелациониот суд во Битола е и тоа што таму има вработено лице – информатичар. Тоа го олеснува објавувањето на сентенците, заклучоците и правните ставови на интерната веб страница на Судот, а освен тоа, како што истакнавме, се изработуваат и софтверски решенија кои овозможуваат полесно пребарување во електронскиот регистар.

Во разговорот со Претседателката на Одделот за судска пракса, сепак, беше констатиран и еден недостаток на македонската законска рамка кога станува збор за следењето на судската пракса во рамките на судовите. Имено, како што истакнува таа, ниту еден од судиите во рамки на Одделот за судска пракса не е ослободен од ориентациониот број на предмети што треба да се реши на месечно ниво (утврден од страна на Судскиот совет на Република Северна Македонија). Според неа, нужно би било ревидирање на ваквото законско решение со оглед на фактот дека судиите кои работат во Одделот за судска пракса се истовремено и судечки судии, што значи дека тие секогаш ќе бидат повеќе мотивирани да завршат доволно предмети за да го исполнат ориентациониот број отколку да ги вршат своите задачи за усогласување на судската пракса. Тоа е сосема очекувано земајќи во вид дека неисполнувањето на ориентациониот број може да резултира со негативна оценка за судијата (а, тоа, пак, со негово разрешување), додека следењето на судската пракса не е наградено.

Пред самиот крај, од годишните извештаи за работата на Апелациониот суд во Битола може да се утврди дека во периодот 2013-2017 година се издадени 2 билтени за судска пракса (еден кој ја опфаќа 2014 година, а еден периодот 2015-2017 година). Билтените се објавени на веб страната на Судскиот портал на Република Северна Македонија, а со тоа и достапни за граѓаните.

Примерот на Апелационен суд Битола е позитивен пример што треба да го следат и останатите апелациони судови во државата.

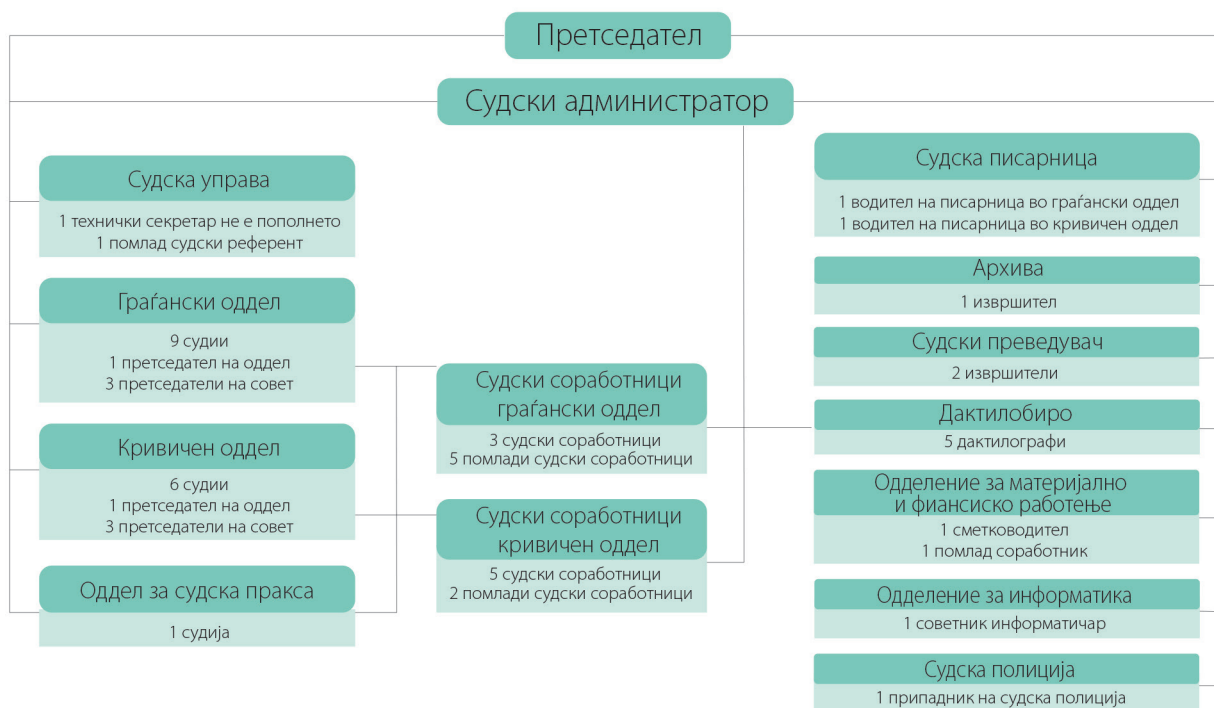

Согласно членот 72, ст. 1 од Судскиот деловник, во Апелациониот суд во Гостивар е формиран Оддел за судска пракса. Одделот за судска пракса има само еден судија, практично оној кој е и негов Претседател, а тоа е судијата Беким Мехмеди. Тој има два заменици, а тоа се судиите Велко Страшевски и Абдулбари Рамадани. Оттаму, веднаш се забележува дека овој оддел има далеку помали капацитети од Апелациониот суд во Битола.

Од разговорот до Претседателот на Одделот за судска пракса се доаѓа до сознание дека исто како и кај Апелациониот суд во Битола, трите оддели имаат сопствена улога во следењето и усогласувањето на судската пракса. Така, Кривичниот и Граѓанскиот оддел редовно одржуваат седници на кои ги разгледуваат правните прашања кои се појавиле во текот на нивното работење, како и правните прашања кои до нив се доставени од страна на основните судови на адекватното апелационо подрачје. Комуникацијата се одвива така што Апелациониот суд во Гостивар ги добива дописите од основните судови и ги препраќа директно до Граѓанскиот или Кривичниот оддел, а тие потоа стапуваат во комуникација со Претседателот на Одделението за судска пракса. Се разбира, во текот на овие седници се разгледуваат и предмети кои се вратени од Врховниот суд, со цел да се утврди како би требало да се постапува во иднин во сродни случаи. Сите заклучоци кои се постигнати на споменатите седници се доставуваат до Претседателот на Одделот за судска пракса, по што понатаму се објавуваат на интерната веб страна на Апелациониот суд. Таму тие се делат во посебни папки (фолдери) со оглед на прашањата на кои се однесуваат.

Освен заклучоците од двата останати оддели, Претседателот на Одделот за судска пракса на интерната веб страница ги објавува и пресудите од Европскиот суд за човекови права кои се доставуваат до Судот (во врска со неговите предмети) како општите правни мислења и начелните ставови на Врховниот суд. Така, интерната веб страница има повеќе папки (фолдери). За жал, софтверското решение не е доволно напредно за да постои можност дополнително да се олесни пребарувањето по клучни зборови.

Организациска структура на Апелационен суд Гостивар

Извор: Апелационен суд Гостивар, Судски портал на РСМ, www.sud.mk

Годишните извештаи на Апелациониот суд во Гостивар се достапни заклучно со 2017 година, додека месечните извештаи се објавуваат редовно и истите можат да се најдат на веб страната на Судскиот портал на Република Северна Македонија. Сепак, за разлика од оние на Апелациониот суд во Битола, во нив не се врши никаков осврт на следењето и усогласувањето на судската пракса. Последен објавен Билтен е за 2014 година и во него се содржани заклучоци од работната средба на граѓанските оддели на четирите апелациони судови што се одржала во мај 2014.²¹

Што се однесува до програмите за работа, гледано од аспект на Одделот за судската пракса, тие се мошне шутири. За пример би истакнале дека во Програмата за 2017 година (која е единствена достапна на веб страната на Судскиот портал на Република Северна Македонија) е единствено наведено: „[в]о текот на 2017 год. во овој оддел ќе бидат ангажирани судиите и судските соработници на начин, постапката и предмет на работа како е определено во распоредот за работа“. Апелациониот суд во Гостивар има, според Програмата за 2017 година, планирано посети на основните судови на своето подрачје, но не е прецизирано кои судови, кои оддели и кога ќе се посетат. Извештаите, пак, не даваат поголем увид во тоа во која мера е реализирана оваа активност.

Според Годишниот распоред за 2018 година, стои дека „[о]дделот за судска практика треба да ја усогласи работата на сите судски оддели во судот а за извршување на задачите кои што се однесуваат на евиденција и проучување на судската практика. Одделот за судска практика согласно Судскиот деловник е должен да донесе план за следење на судската практика. Претседателите на сите оддели во судот се должни да ги доставуваат правните мислења и заклучоците до претседателот на овој оддел. Претседателот на овој оддел определува начин на кој одделот ги евидентира правните мислења прифатени на седницата на одделот. Претседателот на одделот го определува начинот на евидентирање и објавување на судската практика. Претседателот на Оддел за судска практика изготвува програма и годишен извештај за работа на одделот којшто по претходно усвојување на седница на судии, и истиот го доставува до Претседателот на судот“. Во одделот за судска пракса исто така, се определуваат двајца соработници.²² Но, сите овие насоки и задачи остануваат само на хартија. Од она што е реално реализирано гледаме дека доследно не се почитуваат планираните активности на годишно ниво, ниту одредбите од Судскиот деловник.

Оттаму, може да се стекне генерален впечаток дека Апелациониот суд во Гостивар има далеку помалку развиени механизми и системи за следење и усогласување на судската пракса отколку Апелациониот суд во Битола.

Во разговорот со Претседателот на Одделот за судска пракса беа нотирани неколку предизвици за развојот на Судот воопшто, а оттаму и за квалитетно следење и усогласување на праксата:

- ✓ **судиите кои ја преземаат улогата на Претседател на Одделот за судска пракса не се ослободени од ориентациониот број на предмети утврден од страна на Судскиот совет, што исто како и во случајот на Апелациониот суд во Битола доведува до потешкотии при извршувањето на оваа нивна задача;**
- ✓ **просторите услови во Судот не се адекватни (имено, целиот Апелационен суд во Гостивар располага со само еден спрат од деловен објект), поради што нема библиотека во која уредно би се складирале заклучоците донесени на Кривичниот и Граѓанскиот оддел, како и сите други релевантни документи од аспект на судската пракса;**

²¹ Достапен на: www.sud.mk.

²² Програмите и Годишните распореди на Апелациониот суд во Гостивар се достапни на: <http://www.vsrn.mk/wps/portal/asgostivar/sud/za-sudot/godisen-plan>.

- ✓ во Судот нема доволно стручни соработници, поточно, соодносот е еден стручен соработник на тројца судии – следствено, отежнето е секојдневното функционирање и решавањето на предметите навреме, дотолку повеќе и следењето на праксата;
- ✓ во Судот нема вработен библиотекар кој би ги складираше и дигитализирал заклучоците на Кривичниот и Граѓанскиот оддел, но и останатите релевантни документи со цел усогласување на праксата;
- ✓ во Судот има само еден информатичар чија задача е да го одржува системот поради тоа што не би можел да ги извршува и работите поврзани со дистрибуирање на заклучоците и правните мислења важни од аспект на судската пракса.

Сепак, на самиот крај би било нужно да се истакне дека според Претседателот на Одделот за судската пракса, во Апелациониот суд во Гостивар судиите редовно комуницираат меѓусебно и ги споделуваат нивните гледишта околу самата судска пракса. Тоа не би изненадило со оглед на фактот дека судиската функција во Судот ја вршат вкупно 15 судии.

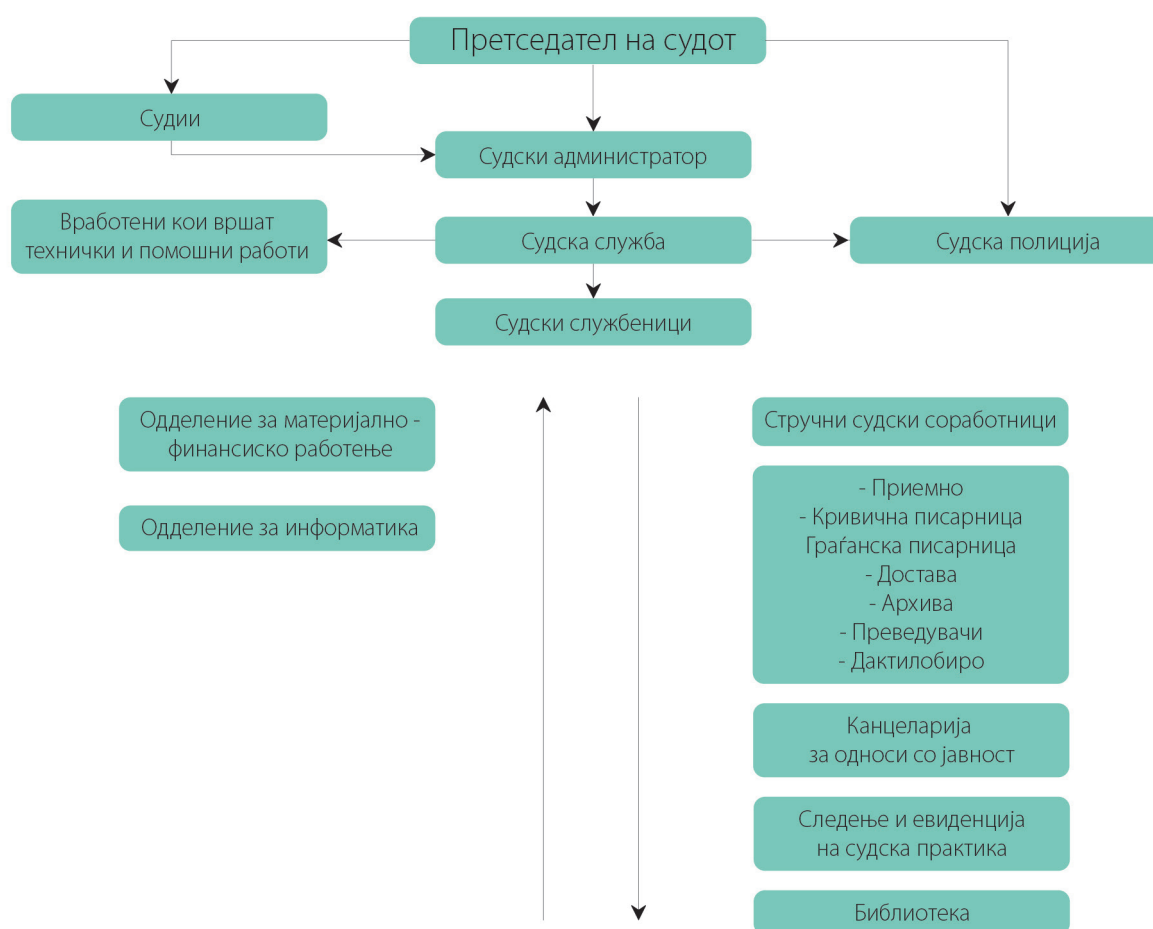

Апелационен суд Скопје (АС Скопје)

Судија Лидија Мартинова, Претседател на оддел за судска пракса. Датум (5.3.2019).

Организацијата на работата на Апелациониот суд Скопје, како и останатите судови, е уредена согласно со Законот за судовите и Судскиот деловник. Апелациониот суд Скопје своите надлежности и работни активности ги спроведува преку совети од три и петмина судии (со Судскиот деловник е поблиску уредена внатрешната организација на судот, начинот на работење, водењето на уписниците и другите книги, постапувањето со списите, обрасците, претставките и други прашања од значење за работата на судовите). Тој се основа за подрачјата на основните судови во Велес, Гевгелија, Кавадарци, Кратово, Крива Паланка, Куманово, Неготино, Скопје 1 Скопје и Скопје 2 Скопје.

Организациска структура на Апелационен суд Скопје

Извор: Апелационен суд Скопје, Судски портал на РСМ, www.sud.mk

Расправите во граѓанските спорови, како и во кривичните предмети се судат во совет составен од двајца судии и тројца судии поротници, а во постапките по предметите за деца советот е составен од еден судија и двајца судии поротници. Во Апелациониот суд Скопје функционираат четири судски оддели, односно кривичен оддел, граѓански оддел, трговски оддел и оддел за судска пракса.

На веб страната на АС Скопје уредно се објавени надлежностите и организацијата на судот.²³ Во податоците за 2016 година, кои воедно се последни достапни податоци, се наведува дека во кривичниот оддел на судот, согласно со распоредот за работа на судските совети функционираат еден „КС“ совет, два „КЖ“ совети од по три члена, два „КЖ“ совети од по петмина членови, кои постапуваат по кривични предмети, како и по кривични предмети од организиран криминал. Во одделот, исто така, функционира и еден „КЖМ“ совет кој постапува по предмети во смисла на Законот за правда за децата и еден „ПРКЖ“ совет кој постапува по прекршочни предмети. Во граѓанскиот оддел на судот пак, функционираат шест „ГЖ“ совети, кои постапуваат по граѓански спорови и еден „РОЖ“ совет, кој постапува по предмети од работни односи, додека во трговскиот оддел функционираат два „ТСЖ“ совети кои постапуваат по трговски спорови.

Во Апелациониот суд Скопје се утврдува Програма за работа на Апелациониот суд Скопје за тековната година а Претседателот на Судот по претходно прибавено мислење од седницата на судиите на судот утврдува распоред за работа на судот - на судиите по оддели и совети, а воедно се определуваат претседатели на одделите и судиите кои го заменуваат претседателот во негово отсуство. На веб страната не се објавени ниту програмите за работа ниту годишните распореди за работа на одделите на судот. Годишните извештаи за сработеното биле редовно објавувани до 2017 година. За последната година не се достапни податоци.

Во работата на судот се наведува и дека Апелациониот суд Скопје остварува редовна соработка со основните судови од своето подрачје, а во врска со тековни прашања и проблеми кои произлегуваат во текот на работењето. Таа соработка се одвива со непосреден контакт при стручните надзори на основните судови, и на доставени прашања за определени проблеми за кои прашања и проблеми Апелациониот суд Скопје дава свои мислења исто така, по писмен пат. Не е исклучено соработката да се одвива и за време на стручните надзори или средби меѓу АС Скопје и основните судови од негово подрачје²⁴.

Од значење за овој извештај е објавената надлежност на Одделот за судска пракса, односно дека истиот „...[н]а експлицитен начин ја презентира актуелната правна практика и заземените правни ставови и заклучоци по усогласените правни прашања и низ срочените сентенции, јасно ја изразува логиката на донесените одлуки, кои едукативно делуваат на помладите судии и стручни соработници“.

Од спроведениот разговор со претседателката на одделот за судска пракса, судија Лидија Мартинова се добива поинаква слика за реалната состојба во АС Скопје и усогласувањето на судската пракса. Прв недостаток е тоа што не постои тим (оддел) туку судијката што е претседателка на оддел за судска пракса е истовремено и претседателка на еден од граѓанските совети со бројни тековни предмети. Не постојат доволно човечки капацитети за целосна реализираност на усогласувањето на судската пракса. Како пример, беше изјавено дека при изработката на Билтенот на АС Скопје се делегира еден стручен соработник кој е задолжен да помогне само за таа активност. Иако било укажувано за потребата од екипираност на одделот за судска пракса, судијката нагласи дека имаат разбирање за неможноста, во овој момент, да се одговори на тие барања поради обемот на работата на АС Скопје. Во секој случај, не може да се очекува реализација на сите зацртани цели со назначување на еден судија што ќе биде надлежен за усогласеност на судската пракса.

Според кажаното на состанокот, следењето на праксата на Врховниот суд и останатите апелациони судови иако е проследено со тешкотии, може да се оствари и реализира.

Претседателите на советите и претседателот на одделот за судска пракса се среќаваат најмалку два пати месечно и на тој состанок се дискутира за определени правни прашања односно дали има разлики во постапувањето или дилеми при одлучувањето по издвоени предмети.

23 Општите податоци за АС Скопје се достапни на: <http://www.sud.mk/wps/portal/asskopje/sud/za-sudot/opsti-podatoci>.

24 Види: www.sud.mk.

Не постои мрежна поврзаност со другите апелациони судови ниту со пониските судови од подрачјата за кои е основан АС Скопје и тоа претставува сериозен проблем.

Средбите на Апелационите судови за усогласувањето на судска пракса се корисни и сите заклучоци се доставуваат до судиите на Апелационен суд Скопје и до основните судови во негова надлежност. Судијката напомена дека во последниот период не биле евидентирани доставени мислења за различно постапување и дискрепации при одлучувањето.

Она што е карактеристично за овој суд е постоењето на посебен трговски оддел (за разлика од другите апелациони судови што немаат таков оддел), па соработката со другите оддели и усогласеноста на судска пракса се остварува на малку поинаков начин. Имено, кога ќе се детектира различна судска пракса во однос на правно прашање по предмети од двата различни оддели, се настојува да се дојде до меѓусебно усогласување, па ако тоа не е успешно се инсистира на решавање на неусогласеноста на состаноците на четирите Апелации односно се бара решение од Врховен суд.

Одлуките на ЕСЧП се објавуваат на интерната страна на АС Скопје и се известуваат сите судиите дека одделни одлуки се достапни, па ако се заинтересирани да ги разгледаат и консултираат.

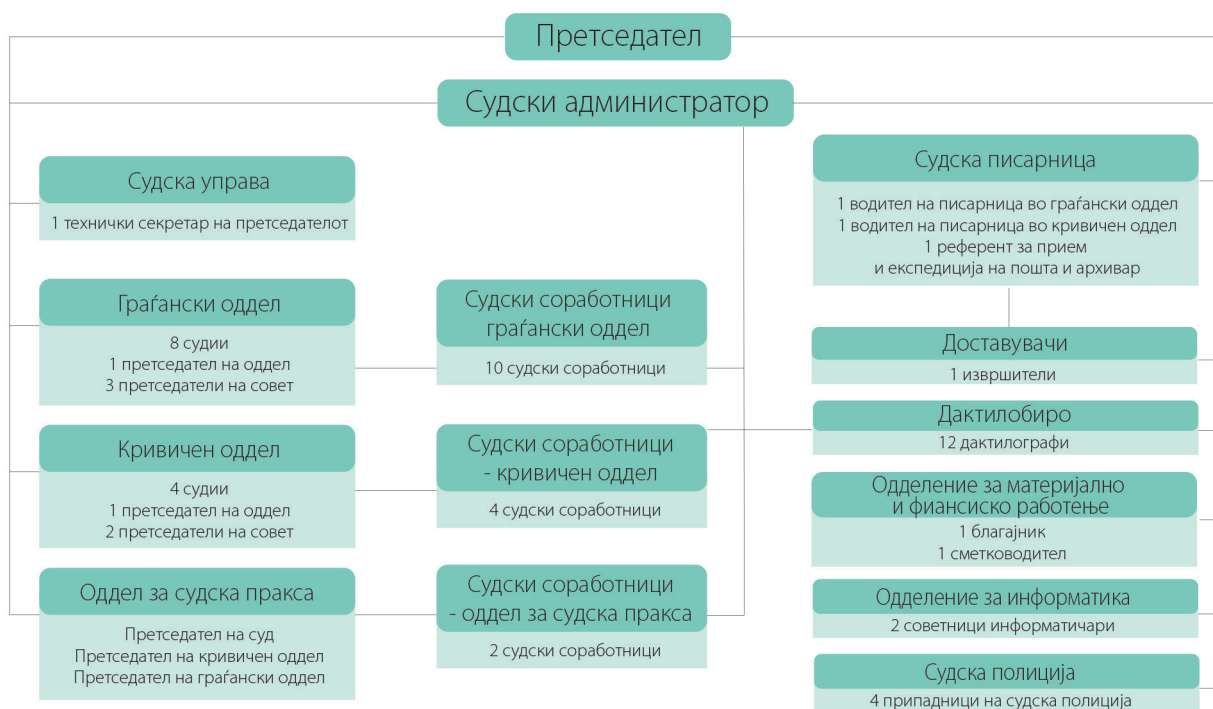
Она што би било од голема помош е назначување на информатичар чија задача ќе биде одржување на системот и дистрибуирање на заклучоците и правните мислења важни од аспект на судската пракса. Ако судијата што е назначен да биде претседател на Оддел за судска пракса би работел само на тоа прашање, со помош на двајца стручни соработници и споменатиот информатичар, состојбата во Апелационен суд Скопје би била сосема поинаква и видливо поквалитетна. Дополнително, ако системот на информирање заживее преку воведување на податоци за секој оддел посебно вклучувајќи ги и видовите на одлуките по правни основи (кривични, граѓански, работни и трговски) и ако се разработи програма за интерно мрежно поврзување, тогаш се гарантира постигнување на саканата судска ефикасност и воедначеност.

На крај, беше заклучено дека Апелациониот суд Скопје и во иднина ќе учествува на работните средби на апелационите судови и ќе зема активно учество во расправањето на актуелните прашања и креирањето на заедничката и усогласена правна практика за сите правни области од надлежноста на судовите во Република Северна Македонија.

Согласно чл. 72 ст. 1 од Судскиот деловник судската пракса во Апелационен суд Штип се обработува во посебен оддел во судот. Според внатрешната организација на судот се предвидува Оддел за судска пракса во кој покрај претседателот на судот членуваат и претседателите и судски соработници на кривичниот и граѓанскиот оддел.

Организациска структура на Апелационен суд Штип

Извор: Апелационен суд Штип, Судски портал на РСМ, www.sud.mk.

За разлика од другите судови, во АС Штип уште во 2015 година е донесен извештај за усогласување на судската пракса и правните ставови во Апелационен суд Штип²⁵. Во извештајот меѓу другото, е наведено дека во граѓанскиот оддел се одржани повеќе состаноци на кои се разгледани правни прашања за усогласување на судската пракса. Тоа се однесува на одлуките донесени на ниво на АС Штип но и усогласување со одлуките на останатите апелациони судови во државата. Така на пример, било усогласено постапувањето на судските совети по предметите за определување на паричен надомест на експроприрана недвижност, по предметите кои се наоѓаат на одлучување во апелациониот суд во Штип, биле заземени ставови за повеќе правни прашања истакнати од Апелационите судови во Битола, Скопје и Гостивар во функција на одржување на заедничката средба на граѓанските оддели од Апелационите судови, итн.

Во годишниот извештај за 2016 не постои податок за работењето на одделот за судска пракса, а во 2017 и 2018 година, судската пракса се спомнува само во организационата поставеност и систематизација на Апелациониот суд односно дека одговорни судии за судска пракса се судија од кривичниот оддел и судија од граѓанскиот оддел, на кои им помагале по еден стручен соработник од соодветните оддели²⁶.

²⁵ Види: http://www.vsrn.mk/wps/wcm/connect/asstip/2d951736-5e91-4069-bd7f-fb8ba8de0fc0/GodisenIzvestaj-2015.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_L8CC1J41L088F0A1K8MT8KOG75-2d951736-5e91-4069-bd7f-fb8ba8de0fc0-IgEmYRY.

²⁶ Извештаите и програмите за работа на Апелационен суд Штип се достапни на: <http://www.vsrn.mk/wps/>.

На почетокот на 2019 година се забележува поголема заинтересираност за усогласување на судската пракса во АС Штип и нивната пракса со останатите апелациони и основни судови. Во програмата за работа за 2019 година за разлика од претходните години, точно се определени задачите и целите на судот со кој се гарантира заштита на човековите права слободи и права.

Имено, од разговорот со претседателот на судот, судија Наќе Георѓиев, од 1 јануари 2019 година, претседателот на судот е назначен и за претседател на одделот за судска пракса и евиденција за да се нагласи важноста на овој оддел и за да се загарантира неговото правилно функционирање согласно судскиот деловник и законите. Покрај претседателот на судот во одделот членуваат и претседателот на кривичен оддел, претседателот на граѓански оддел, претседателите на советите од кривичен и граѓански оддел и по еден стручен соработник од двата оддела, за да се следи судската пракса на ниво на суд, на апелациони подрачја и на Врховен суд.

Членовите на одделот се состануваат еднаш во текот на месецот. Во текот на редовните состаноци се анализираат и издвојуваат покарактеристичните одлуки на ниво на Врховен суд што поминале прв, втор и трет степен, и со согласност на сите членови, издвоени одлуки на Врховен суд се објавуваат во Билтенот на ниво на Апелационо подрачје Штип, за да ги користат како пракса и останатите апелациони и пониски судови.

Во 2019 е донесен и План за следење на судската пракса, општествените појави и односи, според кој се предвидува редовно одржување на седниците на одделите по што ќе следуваат предлози за заземање на определен став за усогласување на судската пракса.

Иако во програмата е наведено дека на веб страната на АС Штип е објавен формулар за судска пракса кој претседателите на советите го пополнуваат откако советот ќе оцени дека одлуката треба да биде обележана како пример во судската пракса, таков документ не постои.

Претседателите на Одделите, го определуваат начинот на кој одделението за судска пракса ќе ги евидентира правните мислења прифатени на седниците на одделите. Во Одделението ќе се евидентираат:

- ✓ Одлуките на Европскиот суд за човекови права во Стразбур;
- ✓ Одлуките на Врховниот суд на РМ во кои има нови правни становишта, стручни трудови и осврти објавени во Билтенот на Судската пракса на Врховниот суд и Збирка на судски одлуки како и начелни ставови на Врховен суд;
- ✓ Заземени правни становишта на одделите во АС Штип по одделни правни прашања иницирани во АС Штип и од Основните судови од подрачјето на овој суд;
- ✓ Заеднички правни ставови на ниво на Апелациони судови на РМ;
- ✓ Анализи, информации и укажувања од АС Штип и основните судови на подрачјето на овој суд;
- ✓ Сентенци, осврти и други материјали за Билтенот на Судска пракса на АС Штип;
- ✓ Материјали за едукација на судиите и стручниот кадар на ниво на АС Штип,
- ✓ Други материјали од важност за судската евиденција и пракса и
- ✓ Редовно ажурирање и одржување на податоците во новата Програма за судска пракса која што беше целосно преработена во текот на 2018 година.

За надминување на лошата пракса од минатото, Претседателот на Апелациониот суд во Штип ќе одржува заеднички средби (најмалку два пати годишно) со претседателите на основните судови, на кои ќе се анализираат податоците од судската статистика и извештаите за работа на основните судови, во согласност чл.23 од Судскиот деловник. Со цел усогласување на судската пракса, Претседателот на АС Штип гарантира дека судот ќе укажува на слабостите во работењето на основните судови со предлог за нивно отстранување, за што ќе бидат известувани надлежните институции во РСМ.

ОСНОВНИ СУДОВИ

Основен суд Битола

Судија Дејан Крстанов, Претседател. Датум (15.03.2019).

Основниот суд во Битола води сметка за следењето и усогласувањето на судската пракса, но повеќе на неформална база. Секој оддел ја следи својата пракса.

Што се однесува до членот 72, ст. 1 од Судскиот деловник, претседателот, судија Дејан Крстанов, сподели податок дека тој има назначено судија за следење на судската пракса и тоа Александар Илиевски. Според него, следењето и усогласувањето на судската пракса се врши на тој начин што одделите барем еднаш месечно одржуваат седници на кои ја дискутираат токму неа. Исто така, како што тој информира, мошне често Основниот суд во Битола испраќа барања за појаснувања до Врховниот суд, но за жал изминатите години често се случувало да не се добие одговор. Затоа, пак, Основниот суд во Битола интензивно комуницира со Апелациониот суд и добива заклучоци и мислења. Тие заклучоци и мислења се евидентираат во Судот, според веќе воспоставен систем, по што се доставуваат до сите судии и службеници или во електронска или во печатена форма.

Претседателот на Основниот суд во Битола ги посочи пречките за оптимално функционирање на судот: (1) од 25 судии по Правилникот за систематизација вработени се само 18; (2) вработените кои ја сочинуваат судската служба се во голема мера вработени на една година (немаат работен однос на неопределено време) поради што е нужно секоја година одново со нив да се склучува договор за вработување; (3) самиот процес на обновување на договорите за вработување со времено-вработените судски службеници подразбира функционирање на судот без служба во текот на месец јануари секоја година.

На крајот, би истакнале дека веб страната на Судскиот портал на Република Северна Македонија не содржи речиси никакви податоци за Основниот суд во Битола. Имено, не се достапни годишни наративни извештаи, единствено табеларни за 2016 и 2017 година, а прикачени не се ниту програми за работа ниту годишни распореди. Оттаму, не е возможно да се утврди дали и во која мера се следи и усогласува судската пракса, дали постои воспоставен систем и дали ова прашање е воопшто зазема свое место кога судот ги планира своите активности.

Говорејќи за членот 72 од Судскиот деловник, претседателот на Основниот суд во Гостивар, според податоците добиени при посетата, назначил судија за следење и усогласување на судската пракса на 18.03.2019 година (еден ден пред посетата на истражувачкиот тим). Оттаму, судијата Мирослав Петроски со кого членовите на тимот се сретнаа не можеше многу да говори за методите и начинот на следење и усогласување на судската пракса, имајќи предвид дека тоа негово задолжение беше ново.

На веб страната на Судскиот портал се достапни годишни извештаи за работата на судот во 2017 и 2015 година. Тие се само табеларни, односно се прикажани нерешените, новопримените и решените предмети годината. Од нив не е возможно да се утврди дали судот ја следел и усогласувал судската пракса.

Кога говориме за програмите и плановите, пак, на Судскиот портал е достапен само годишен распоред на судиите за 2016 година. Таму не е предвидено кој судија ќе биде задолжен со усогласување и следење на судската пракса.

Според разговорот со претседателот, во Основниот суд Скопје 1 – Скопје се повеќе внимание се посветува на следењето и усогласувањето на судската пракса. Сепак, таа активност се одвива повеќе преку неформалната комуникација помеѓу судиите, идентично како и во Основниот суд Битола.

Што се однесува до членот 72, ст. 1 од Судскиот деловник, во Основниот суд Скопје 1 – Скопје, не постои оддел за судска пракса. Она што, пак, не успеавме да го дознаеме во текот на посетата е дали со годишниот план за работа е определен судија за судска пракса.

На веб страната Судскиот портал на Република Северна Македонија не постојат подетални податоци за начинот и методите на следење и усогласување на судската пракса во соодветниот суд. Имено, годишни извештаи за работата на Судот не се достапни после 2015 година, а единствено се прикачени месечните. Тие пак немаат наративен дел и само се дава табеларен приказ на бројот на оформени предмети месецот и бројот на решени.

Што се однесува на 2015 година, годишниот извештај за работата на Судот е прикачен, но во него не се приложени подетални информации како се одвивало работењето од аспект на следењето на судската пракса. Така, извештајот од 2015²⁷ содржи една значајна реченица која гласи: „[в]о текот на 2015 година како и претходната година во насока на подобрување на квалитетот на донесените судски пресуди како и заради воедначување на судската пракса и запознавање на судиите со ставовите на повисоките судови во конкретни одлуки, задолжениот судија врши анализа на укинатите предмети, па какви правни становишта заземал повисокиот суд ги запознава судиите преку интерно објавување на истите“. Понатаму, наведено е дека судијата за судска пракса одржал заеднички средби со Апелациониот суд во Скопје, како и дека се констатирани недоследности во работењето кај судиите – дел од нив го применуваат стариот Закон за кривичната постапка, иако би требало новиот. Во секој случај, ноторно е дека информациите ни даваат само површински увид бидејќи не е наведено ниту кој е судијата задолжен за судска пракса ниту колку пресуди се анализирани ниту пак колку состаноци со Апелациониот суд во Скопје се одржани.

Кога говориме, пак, за 2014 година, годишниот извештај содржи дел насловен „Извештај за усогласување на судска пракса“, но спротивно на очекувањата во него не станува збор за работата на судијата задолжен да ја следи и усогласува судската пракса туку за тоа дека дел од предметите се водат според стариот Закон за кривичната постапка, а дел по новиот. Од таа причина, се вели, претседателот определил кои судии ќе постапуваат по стар Закон за кривичната постапка, а кои по нов, со цел да не настане ситуација во која истите судии ќе мораат да ги применуваат и двата прописи. На уште неколку места во извештајот се споменува судската пракса, но повторно без подетални податоци.

Понатаму, во извештајот за 2013 година не се содржани никакви позначајни информации за тоа дали и како се усогласувала судската пракса. Годишниот извештај за 2012 е само табеларен (решени vis-à-vis нерешени предмети), а истото се однесува и на оние за претходните години кои се достапни. Оттаму, за нив немаме никаква претстава како е организирано следењето на судската пракса.

27 Види:http://www.sud.mk/wps/wcm/connect/oskopje1/2c8c9807-4ad9-476c-ad4a-9aaed047693f/%D0%93%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A8%D0%95%D0%9D+%D0%98%D0%97%D0%92%D0%95%D0%A8%D0%A2%D0%90%D0%88+2015.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_L8CC1J41L088FOA1K8MT8K0AM5-2c8c9807-4ad9-476c-ad4a-9aaed047693f-ljtou1m.

Основниот суд Скопје 1 – Скопје на веб страната на Судскиот портал на Република Северна Македонија има објавено само два годишни распореди за 2015 и 2014 година, но во нив не се споменува судската пракса.

Имајќи го кажаното предвид, евидентно е дека навистина е тешко да се процени дали и во која мерка во Основниот суд Скопје 1 – Скопје се следи судската пракса, а оттаму и усогласува.

Во разговорот со претседателот, судијата Иван Џолев, беше истакнато дека Основниот суд Скопје 1 – Скопје има потешкотии во секојдневното работење од причина што недостасуваат најмалку 8 судии како ажурно би се постапувало, а освен тоа недостасува и стручна служба. Како што тој посочи, Судот во моментот нема свој секретар, сметководител и управител.

Основен суд Скопје 1 – Скопје

Судија Иван Џолев, Претседател. Датум (12.03.2019).

Основниот суд Скопје II Скопје е граѓански суд со основна и проширена надлежност за подрачјето на Град Скопје и е надлежен да одлучува во прв степен во граѓански спорови. Работните задачи се утврдени со Правилник за внатрешна организација и систематизација што е уредно објавен на нивната веб страна. Исто така достапни се најновите годишни распореди за работа за 2018 и 2019 година а и извештаите за работа (месечни, квартални и годишни) редовно се ажурирани и достапни.²⁸

Од разговорот со судија Наталија Донева дојдовме до информација дека во Основен суд Скопје 2 – Скопје, нема посебен оддел за судска пракса и нема определен судија што би ја следел и систематизирал судската пракса.

Како причини за таквата состојба беа наведени следните околности:

- ✓ **Непостоење соодветни критериуми за оценување на таквиот судија;**
- ✓ **Нема толку „неамбициозни“ судии кои би се нафатиле да ја работат таа работа без соодветно бодување и оценување и**
- ✓ **Со оглед на обемот за работа на овој суд, не може да се ангажира судија чија единствена работа би била следење на судската пракса.**

Како едно од можните решенија за надминување на оваа ситуација, според г-ѓа Донева, е ангажирање на млад судија со одлични компјутерски, но и архиварски способности, со познавање на јазици и способности за навремено пребарување по клучен збор. Скоро е незамисливо еден судија (или повеќе судии во оддел) да соработува/ат на дневно ниво, со 60 судии и од сите да извлекува сентенци за воедначување на судската пракса.

Истакна дека голем проблем што ја уназадува усогласеноста на судската пракса во судовите на РСМ е неможноста да се пребарува по клучен збор (како позитивни примери ги нагласи практиките на Србија и Хрватска).

Она што може да се издвои од разговорот е напомената дека на судиите им треба брза судска пракса, а не да се чека 4-5 месеци за објавување на збирка на судски одлуки или билтен. Пример, судиите што работат на мали трговски спорови во основните судови секојдневно се соочуваат со дилеми, но немаат време да ги консултираат одлуките на апелационите судови. Дотолку повеќе проблем претставува повторувањето на одлуките во билтените т.е. сентенците се идентични со образложувањата на судиите.

Повторно треба да се нагласи дека судиите поради секојдневните работни обврски и поради предвидените рокови за донесување на одлуки и пресуди, објективно немаат време за пребарување на судската пракса за време на работниот ден. Останува „решението“ следењето на судска пракса да се прави во слободно време или да се споделува со колегите разговорно, во текот на денот. Секако, за судската пракса се расправа и на состаноците на одделите и тоа се објавува во годишните извештаи.

На крајот судија Донева заклучи дека главна интенција треба да биде намалување на бројот на различни одлуки. Нема поголема неправда од различни судски одлуки. За да се надмине тој проблем, треба да се разработи усогласувањето на судската пракса.

²⁸ Општите податоци, годишните програми и извештаи се достапни на: http://www.sud.mk/wps/portal/osskopje2/sud/za-sudot/opsti-podatoci!/ut/p/z1/pZLdUoMwEIWfxQfAXUhMwiX9o1A6oC1ScsNQTDvMCHWQVh_f0PGmasGZ7t1OvrPnZBOQsAFZ56dyn7floc5fdZ9KlGXUhQLDNwo5ugsJzhf274VCgJJJSBWTyN0psjF2nbQnSFifWzjhJmjMQbhggutj6dB7Hp-4LFvfQ8gb_AXhPzPH6-UM5j_GSTl4tgOqm4hbZuj-hnpd2bZ75hOlwdCXa7lj1v3Ad2zpDokvwaEDoFVNyMZL7Plg9Tsmvo965VkZzrfq3t7pwTfUW5w-mlalBWmkVuMG0Rtybag1DIfGKQUklOpPiCuD02l_9ocwR9a91sV6-6qMDZZRVQnySR_vvgDocSx4/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?current=true

Основниот суд во Штип е суд со проширена надлежност од прв степен за подражјето на општините Штип и Карбинци и со одделение во Пробиштип. Во склоп на Основен суд Штип постојан два оддела - Граѓански оддел и Кривичен оддел.

Од достапните податоци на веб – страната на Судот, може да се забележи дека не се достапни програмите и плановите за работа во односната година. Од разговорот со Претседателот на судот – Емил Пилатов дојдовме до сознание дека таквите планови и програми се разменуваат интерно меѓу судиите.

Од друга страна, може да се увиди дека судот редовно ги ажурира и објавува податоците за движењето на предметите и тоа го прави еднаш месечно, квартално и на годишно ниво. Во таквите прегледи се прикажува движењето на предметите и тоа: нерешени предмети на почеток на месецот, новопримени предмети, погрешно заведени, вкупно предмети во работа, вкупно решени предмети и нерешени предмети. Движењето е посебно определено за кривичниот и граѓанскиот оддел, соодветно. Табеларно движењето изгледа вака:

ПРЕГЛЕД НА ДВИЖЕЊЕТО НА ПРЕДМЕТИ ВО СУДОТ СПОРЕД СУДСКИ СОВЕТ ЗА ЈУЛИ - ДЕКЕМВРИ 2018 ГОД.

ОСНОВЕН СУД ШТИП		Нерешени предмети на почеток на месецот	Новопримени предмети	Погрешно заведени	Вкупно предмети во работа	Вкупно решени предмети	Нерешени предмети
КРИВИЧЕН ОДДЕЛ	Кривично полнолетни (К)	174	279	0	453	254	199
	Кривично малолетни (КМ)	7	21	0	28	18	10
	Истраги-проширена надлежност (КИ)	0	0	0	0	0	0
	Истражни дејствија (К-ПП, К-ОА, ОИД, КРИ, КУЗЛС; КНЗД; УОСК)	2	71	0	73	66	7
	ПРЕКРШОЦИ (ПРК-С, ПРК-Ј, ПРК-О, ПРК-М; ПРК-КС; ПРК-ПОВ)	335	1024	0	1359	624	735
	Повторување на постапката (КПОВ)	0	4	0	4	3	1
	Петорка	0	0	0	0	0	0
	КРИВИЧЕН СОВЕТ (КС, КУК, КП, КСП, КС-КР, КСМ, КПМ, КРП, КНЗД, КРМ, КС-КУИП)	22	139	2	159	129	30
	Извршување на санкции (ИПРК, ИКС, ИКП, УО, КУИП, КУИМ, НУИ-ПК, ЕВНЗ, УО, ПК, УОПК-КМ, УОКМ; ИСАМ)	452	631	3	1080	755	325
ВКУПНО КРИВИЧЕН ОДДЕЛ		992	2169	5	3156	1849	1307
ГРАЃАНСКИ ОДДЕЛ	Спорови од мала вредност (МАЛВП; МАЛВТС)	271	398	0	669	382	287
	Спорови од областа на сопственоста, облигациите и наследувањето (П; П1; П3; П4; П5; СТ-П1; СТ-П4)	79	63	0	142	58	84
	Семејни спорови (П2)	67	92	0	159	80	79
	Работни спорови (РО)	366	506	0	872	431	441
	Трговски спорови (ТС; ТС1)	47	20	0	67	32	35
	Платни налози по приговор (ПЛ1-П; ПЛ1-ТС; ПЛП-1)	93	101	0	194	128	66
	Оставински предмети решени од судот (О1, О2)	2	2	0	4	3	1
	Стечај (СТ; СТС)	44	11	0	55	11	44
	Ликвидации (Л, РЕГВС)	9	0	0	9	1	8
	Приговор против неправилност при извршување (ППНИ)	2	35	0	37	37	0
	Физичка делба (ВПП1)	21	4	0	25	9	16
	Мерки за обезбедување (ВПП2)	5	40	0	45	36	9
	Останати ВПП (ВПП; ПСО; ОДС)	25	45	0	70	42	28
	Повторување на постапката (ППОВ, ППОВ, ППОВ, ППОВ-1, ПОВ-ТС, РО-ПОВ, РО-ПОВ1, ПЛ-ПОВ1, МВ-ПОВ, МВТС-ПОВ)	4	5	0	9	3	6
ВКУПНО ГРАЃАНСКИ ОДДЕЛ		1035	1322	0	2357	1253	1104
ВКУПНО СО НОРМА		2027	3491	5	5513	3102	2411
ВКУПНО БЕЗ НОРМА		317	4419	0	4736	4529	207
ВКУПНО СУДСКА УПРАВА		1	506	0	507	507	0
СЕ ВКУПНО		2345	8416	5	10756	8138	2618

Извор: Основен суд Штип, Судски портал на РСМ, www.sud.mk

Претседател на судот,
Емил Пилатов

За жал, ваквата ажурност не се однесува на усогласеноста на судската пракса. Од разговорот дојдовме до сознание дека нема посебен судија ниту оддел за усогласување на судската пракса па секој раководител на одделите е надлежен да води сметка за усогласената судска пракса. Она што важи и за останатите основни судови, важи и за ОС Штип, дека предност е тоа што станува збор за помал број на судии (вкупно 9 граѓански и 5 на кривично) и судската пракса е дел од нивните секојдневни разговори. На редовните состаноци на посебните оддели задолжително се разговара за судската пракса и за тоа се изготвуваат извештаи. Многу ретко се случува да има различни одлуки, но таквите ситуации се надминуваат со договор и заедничка работа. Ако има отпор или несогласување, се бара мислење од АС Штип.

Судијата забележа дека и судската пракса најчесто се однесува на поголемите судови додека помалите, вклучувајќи го и штипскиот, немаат потреба од посебни оддели за судска пракса.

Исто како и во претходните разговори беше нагласено дека недостасуваат судии, особено лице што ќе помогне за изнаоѓање на софтверско решение за полесно прибирање на податоците а со тоа и олеснување на процесот на усогласување на судската пракса. Во овој процес од голема помош би било ангажирање на повеќе судски соработници бидејќи во моментот кога беше спроведен разговорот, еден судски соработник помагал на двајца судии. Исто така судијата спомена дека голема пречка е и ограничениот простор за објавување на пресудите и оваа техничка пречка треба да се надмине во иднина.

Што се однесува до помошните механизми за усогласување на судската пракса, судијата спомна дека заклучоците од четирите апелациони судии се дистрибуираат ретко.

УПРАВЕН СУД

Судија Нада Иванова,
Претседател на оддел за судска пракса,
Датум (6.03.2019).

Од декември 2007 година Управниот суд со седиште во Скопје (преземајќи ги нерешените предмети од управната област од Врховниот суд) работи на обезбедување судска заштита на правата и правните интереси на физичките и правните лица, односно обезбедување на законитост во управни спорови. Имено УС одлучува за законитоста на актите на органите на државната управа, Владата, други државни органи, општините и градот Скопје, организации утврдени со закон и на правни и други лица во вршење на јавни овластувања (носители на јавни овластувања), кога решаваат за правата и обврските во поединечни управни работи, како и за актите донесени во прекршочна постапка.

Внатрешната организација се уредува со Правилник²⁹ што заедно со плановите за работа и годишните извештаи се достапни на веб страната на Управниот суд.

Разговаравме со судија Нада Иванова, Претседател на Оддел за судска пракса, што функционира од октомври 2018 година. Претходно за усогласувањето на судската пракса бил надлежен еден судија. Одделот го сочинуваат претседателот на одделот и сите претседатели на советите на судот. Во Управниот суд функционираат 9 совети во 3 оддели.

Од досегашното работење на одделот за судска пракса, што започна со работа на 1.11.2018 година, се издвојува еден случај на невоедначена судска пракса за кое Управниот суд поднел барање за мислење до Врховниот суд по однос на постапување на судиите на Управниот суд по одговор на тужба. Имено, се утврдило дека Управниот суд има различни ставови со Вишиот управен суд при постапувањето и примената на одредбата на чл.29 од Закон за управни спорови.³⁰

На конститутивната седницата биле запознаени сите судии на кој начин ќе функционира одделот во согласност со Судскиот деловник како и тоа дека средбите ќе се одржуваат еднаш месечно. На инсистирање на судија Иванова, на 11.12.2018 бил донесен План за работа на Одделот за судска пракса. Пред донесување на конечниот план за работа бил донесен предлог план, што подоцна по доставени сугестии бил изменет во мала мера.

29 Достапни на: http://www.sud.mk/wps/portal/usskopje/sud/za-sudot/vnatresna-org/!ut/p/z1/jZDBDoJADES_hQ8wrUBgOS6Ci4ARIRXYiyGGKImgleD3C55EI2tvTWeaNwMCUhB1_ijPeVve6vza75kwjhY6xtxeYLGJTIIJ0zd2Qs5UfbIVIXgKD6TqSAEOy39IIXTRJbFFkSwTxfmYRN3u_g15s-eqGaHAAALUNU1Rt5C1TVd8vvz2iH-Q8MdQKVliyyym3ydDjAnBmGHcGtG0acFQq4fgyzS-LOm94tWM8xTL6OJSRXkC8sZ9iQ!!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQS_Eh/?current=true.

30 Поврзано: ECHR, Case of Taseva Petrovska v. "the former Yugoslav Republic of Macedonia" no. 73759/14.

Една забелешка беше нагласена а тоа е дека сите судии треба да бидат запознаени со донесените одлуки на Вишиот управен суд. Исто така, не постои начин за следење на вратените одлуки (не постои електронско решение за следење на вратените одлуки, чии одлуки се враќаат, како се враќаат, дали се преиначени поради различен став и сл.). Од таа причина судиите биле задолжени од претседателката на одделот за судска пракса да кажат ако има некоја „изненадувачка“ одлука што се разликува и издвојува.

Секој оддел, кога/ ако има потреба, треба да издвои и посочи правосилни одлуки со определена специфичност што би можеле да бидат издвоени и обработени во сентенци за судска пракса. Судијката смета дека вклученоста на стручните соработници би била од голема помош бидејќи тие би може да издвојуваат покарактеристични.

ВИШ УПРАВЕН СУД

Судија Лидија Ивановска,
Претседател,
Датум (2.04.2019).

Вишиот Управен суд со седиште во Скопје има надлежност да решава по жалбите против одлуките на Управниот суд донесени во прв степен; Да одлучува за судир на надлежности меѓу органите на државата, меѓу општините и Градот Скопје, и по споровите настанати за судир на надлежности меѓу општините и Градот Скопје и носителите на јавните овластувања, ако тоа е предвидено со закон, доколку со Уставот или законите не е предвидена поинаква заштита како и да врши други работи определени со закон.

На својата веб-страница се објавени и достапни плановите, програмите за работа и извештаите од сработеното. Од досега направената проценка за судовите во државата, Вишиот управен суд се издвојува со најпрецизни и најсистематични достапни документи и податоци за своето работење.

Од програмата и распоредот за работа се согледува дека согласно член 70 и член 71 од Судскиот деловник, а заради усогласување на судската пракса во судот, претседателите на советите, се должни да го известат Претседателот на судот за свикување на седница на судии, доколку дојде до различни ставови на два судски совети и спорното прашање ќе се изнесе на седница на судиите.

Од разговорот со Претседателката на Вишиот управен суд, судија Лидија Ивановска, може да се потврди дека таа како Претседател и судиите ги почитуваат одредбите од Судскиот деловник и годишниот план за работа.

Во рамките на Вишиот управен суд за следење на судска пракса, ангажирани се Претседателот на судот, судиите, раководните и стручните судски службеници, па доколку има отстапување од истата, судиите на седница ќе изградат ставови и решенија. Претседателите на советите, треба да се грижат да нема за исти правни прашања, различни одлуки, па затоа ќе треба да има професионална комуникација помеѓу нив и да ги разменуваат своите правни ставови, преку закажување на работни состаноци или на седница на судии, да се изнесат отстапувањата, а пред се заради зајакнување на правната сигурност на граѓаните. По потреба, ќе се подготвуваат анализи, извештаи и информации во врска со следењето на судската практика. Се евидентираат начелните ставови и правните мислења, утврдени во специјализираните судски совети, изразени на седница на судии, па потоа се евидентираат во Билтените, кои се објавуваат на веб-страницата на судот, заради транспарентност на судот.³¹

³¹ Распоред за работа на Вишиот управен суд за 2019 година, стр.3.

Исто така се евидентираат материјалите кои се доставуваат од Управниот суд и државни органи до Вишиот управен суд, заради воедначување на праксата за постапување во конкретни случаи на ниво на административното право. Издавање на збирки на судски одлуки во овој суд, ќе зависи во иднина и од доделени парични средства од страна на Судскиот буџет на РСМ. Претседателите на советите, се должни да се грижат за извршување на оваа обврска. Овие Билтени, ќе се објават на веб-страницата на овој суд.

Ќе се изготвуваат податоци на работењето на Вишиот управен суд со статистичка и аналитичка обработка која би овозможила да се прати работата на судиите и на судските службеници. Овие податоци, како и извештаите за работа на судиите, ќе се објават во интерен фолдер во судот под име Судска управа.³²

Единствено Вишиот управен суд има донесено и објавено Процедури за работа на работното тело за управување со движењето на судските предмети при ВУС.

Низ разговорот судија Ивановска ни укажа дека во судот не постои оддел за судска пракса бидејќи е потребно да има над 8 судии за да се формира оддел. Исто така беше укажано дека секои 3 месеци, овој суд изготвува Билтени, со обврска секој судија на судот да издвои по 2 специфични одлуки, за кои ќе изготви сентенци. На тој начин се воспоставува практиката за усогласување на судската пракса. Таа на крајот додаде дека секој судија индивидуално придонесува и ја создава судската пракса.

Како негативна појава, судија Иванова го посочи отежнатото пребарување на судската пракса, исто како и останатите судии кои беа интервјуирани.

³² Програма за работа на Вишиот управен суд за 2019 година, стр.6.

МЕЃУНАРОДЕН ПРИМЕР ЗА УСОГЛАСУВАЊЕ НА СУДСКАТА ПРАКСА

УСТАВЕН СУД НА БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Во рамките на Уставниот суд на Босна и Херцеговина, формирано е посебно одделение кое се бави со следење на судската пракса на ЕСЧП и судската пракса на самиот Уставен суд на БиХ и со него раководи оспособен стручен соработник со висок ранг. Одделението обезбедува информирање на судиите и правниците во судот во однос на конкретните предмети по кои постапуваат. Информирањето се однесува на причините за донесување на одлуките, а се состои од кратко презентирање на случајот, констатација дали постои одредена повреда на член од Конвенцијата, во делот на правата, слободите, рестрикциите или забраната, како и кратко образложение за така донесената одлука. Одреден број на вработени правници и стручни лица во Уставниот суд, особено во посебното одделение за следење на судската пракса се усовршуваат во својата работа преку остварување на неколку месечен престој во ЕСЧП.

Можноста за пребарување во праксата на ЕСЧП преку системот на HUDOC е во секој случај достапна овозможена за сите засегнати лица во Уставниот суд. Ваквата поставеност, како во делот на праксата на ЕСЧП така и во делот на праксата на Уставниот суд на БиХ, се среќава и кај другите судови на територија на БиХ. Ова секако е во насока на потребата од директна примена на ЕКЧП во националните судски постапки. Притоа, обезбедено е и напредно компјутерско пребарување и на веб страната на Уставниот суд на БиХ, со цел на едноставен и лесно достапен начин да се следи и претходната пракса на самиот суд.

Имајќи ја предвид на сличната поставеност на правните системи како и потребата од познавање на праксата на ЕСЧП на територија на РСМ, организационата поставеност како горе презентираниот може да биде применета и во Северна Македонија. Ова секако е во рамките на постојните овластувања и поставеност на судовите и обврската која државата ја има преземено со прифаќање на супсидијарниот принцип на примена на ЕКЧП и нејзините протоколи. Познавањето и обезбедување на конзистентна судска пракса на ниво на националните судови е во насока на обезбедување и на образложение зошто во одреден случај е така постапено. Конзистентната судска пракса не значи дека истата не може да се менува меѓутоа тоа менување треба да оди во насока на давање образложение за принципите кои го оправдуваат таквото постапувања.

Со цел да се обезбеди функционирање на ваков ситем, покрај неопходната правна и техничка едукација, потребно е и воспоставување на механизми за усогласеност на судската пракса, што е обврска како на секоја држава потписничка на Конвенцијата, така и на Република Северна Македонија.

ЗАКЛУЧОЦИ

1. | Судиите назначени за следење на судската пракса во судовите се соочуваат со зголемен обем на работа.
2. | Утврдена е потреба од „брза судска пракса“, односно простор каде на судиите брзо и лесно ќе им бидат достапни последните одлуки, мислења и заклучоци од повисоките судови.
3. | Евидентирано е дека Одделите за судска пракса во сите судови се соочуваат со недоволен број на кадар и екипираност за правилно функционирање и исполнување на своите обврски.
4. | Судиите и стручните соработници се соочуваат со недостаток на посебна правна едукација поврзана со следењето и преминувањето на судската пракса.
5. | Средби на апелациските судови и Врховниот суд за воедначување на судската пракса засега остануваат главен простор за споделување и разрешување на спорни правни прашања од кривичната и граѓанската област.
6. | Постои континуиран напор за објавување на билтени за судска пракса но не постои институционален пристап и поддршка.

ПРЕПОРАКИ

1. | Неопходно е ревидирање на законската рамка во делот на намалување на ориентациониот број на предмети за судиите кои се назначени за следење и воедначување на судската пракса.
2. | Потребно е воспоставување на внатрешна мрежна поврзаност (интранет) следејќи го примерот од Апелациониот суд Битола. Оваа мрежна поврзаност би одела од врвот на пирамидата надолу, односно Врховен суд >>> апелациските судови >>> основните судови. Притоа, пресудите и одлуките кои ќе бидат поставувани на мрежата е неопходно да бидат пребарливи по клучен збор.
3. | Се наложува потреба да се зголеми кадарот во Одделите за судска пракса. Потребно е во секој оддел да биде распределен најмалку по еден стручен соработник чија задача ќе биде следење на одлуките на одделите во судот, пребарување на националната судска пракса и праксата на ЕСЧП, како и подготовка на билтени и збирки на одлуки.
4. | Со цел исполнување на уставната и законска обврска за примена на праксата на Европскиот суд за човекови права, потребно е да се креира методологија за воспоставување на посебна и редовна континуирана правна едукација за судиите и стручните соработници од одделите за судска пракса. Едукацијата треба да ги следи новините во праксата на ЕСЧП, особено во поглед на пресудите кои се однесуваат за Република Северна Македонија.
5. | Средби на апелациските судови и Врховниот суд за (хоризонтално и вертикално) воедначување на судската пракса е потребно да продолжат да се одржуваат редовно и во иднина.
6. | Апелациските судови и Врховниот суд треба редовно да ги подготвуваат и објавуваат билтените за судска пракса на своите веб страни и истите да бидат пребарливи по клучен збор.

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ ■
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

■ contact@cpia.mk
■ www.cpia.mk